

2016

Memòria d'activitats i informe econòmic

Index

Simposi Moderns malgrat tot.....	2
Investigació i redacció del llibre: <i>Roca. 100 años diseño a diseño</i>	3
Arxiu Roca	6
Informe sobre l'arxiu del dissenyador Ramon Bigas.....	6
Fons Vilanova: pràctiques realitzades per Rosalba Poveda, Helena Galí i Gemma Alcalà.....	7
Guia de fons i arxius de disseny de Catalunya	7
Constitució d'un grup de treball per a emprendre el rescat d'arxius de disseny en perill de destrucció.....	7
Projecte d'edició del llibre <i>Indianes</i>	8
Constitució del grup tèxtil adscrit a la FHD	9
Renovació de la pàgina web.....	9
Amics.....	10
<i>Newsletter</i>	10
Facebook.....	10

Simposi Moderns malgrat tot

El primer simposi d'historiadors del disseny a Espanya, convocat per la FHD, va tenir lloc els dies 12 i 13 de febrer de 2016 en les magnífiques instal·lacions cedides pel Museu del Disseny de Barcelona

La convocatòria es va fer l'octubre de 2015 i el novembre del mateix any es van rebre 32 propostes de comunicacions de tot l'Estat Espanyol. Atesa la gran aflluència de propostes, enlloc d'organitzar el simposi en un dia es va decidir ampliar-lo i afegir un segon dia per a donar cabuda a totes elles.

Finalment es van agrupar les comunicacions en 7 grups de treball: Moda i tèxtil, Teoria i historiografia, Arquitectura i espais, Patrimoni i arxius, Mobiliari, Disseny gràfic i Ensenyament.

Entre ponents i oïdors es van rebre 49 inscripcions al simposi. El procés de registre va coincidir amb alguns problemes del compte de correu electrònic de la Fundació dificultant una mica les tasques organitzatives.

Per al divendres 12 de febrer es va programar una visita privada a les reserves del Museu del Disseny, a càrrec de la seva conservadora, Teresa Bastardes, que compten amb la tecnologia més avançada en matèria de conservació d'objectes. A continuació va tenir lloc la conferència inaugural titulada *Los retos del historiador en el siglo XXI* a càrrec de José Enrique Ruiz-Domènec, historiador, escriptor i catedràtic de la UAB. Finalment Anna Calvera, doctora en filosofia, professora d'història i teoria del disseny a la UB, va fer una presentació del International Committee of Design History and Studies (ICDHS) animant els assistents a participar-hi. La primera jornada es va acabar amb una copa de benvinguda en el propi museu.

El dissabte 13 va tenir lloc l'exposició de les diferents comunicacions, organitzades en tres sessions en paral·lel durant el matí y una única sessió, a la tarda, dedicada la tema del patrimoni i els arxius de disseny.

Posteriorment, durant el mes de maig de 2016, es van publicar a la pàgina web de la FHD totes les comunicacions presentades en format pdf: www.historiadeldisseny.org

Investigació i redacció del llibre: *Roca. 100 años diseño a diseño*

El gener de 2016 es va formalitzar el contracte entre la Corporació Roca Sanitario i la Fundació Història del Disseny per a redactar un llibre que examinés tota la producció de Roca des del punt de vista del disseny al llarg de cent anys. La feina de la Fundació ha consistit a reunir un equip d'investigadors altament especialitzats, coordinar i supervisar tota la investigació, ocupar-se de la part econòmica—pressupostos, cobraments, pagaments, etc.—, proporcionar el suport informàtic per a la bona marxa del projecte i ocupar-se de contractar arxivistes per a ordenar el voluminós material que anava apareixent.

El llibre es diu *Roca. 100 años diseño a diseño* i s'ha centrat exclusivament en les àrees de producció i en les polítiques de disseny de la companyia. Anteriorment, i amb motiu d'altres aniversaris, s'havien publicat tres llibres que tractaven de la història de Roca com empresa familiar i com empresa industrial, però fins ara ningú s'havia endinsat en l'anàlisi detallada dels productes Roca en sí mateixos. Així doncs, amb motiu de complir-se els cent anys de la fundació de la companyia semblava oportú dedicar atenció als milers de models que han sortit de les seves fàbriques així com al seu disseny i a les estratègies de comunicació que s'han posat en pràctica per a situar-los en el mercat. Lògicament la primera fase del projecte va consistir en la conceptualització del resultat. Aviat es va descartar el format de llibre acadèmic convencional integrat per una successió d'assajos escrits per especialistes. Al seu lloc es va pensar en un format escrit que combinés la facilitat de consulta i l'amenitat de la lectura amb le rigor i la profunditat dels treballs universitaris.

Finalment es va optar per plantejar un llibre integrat per una successió de casos seleccionats—tant de producte com de comunicació—ordenats per estricta ordre cronològic i agrupats per dècades. Els productes i campanyes no estarien units per sectors productius sinó que es respectaria rigorosament el seu ordre d'aparició en els catàlegs i en el mercat. Tot i això, mitjançant un senzill sistema d'icones, el lector que ho desitgés hauria de poder consultar es models objecte d'estudi per sectors: calefacció, sanitari, imatge corporativa i publicitat, ceràmica plana i espais de representació. Una altra condició era la facilitat de consulta. Els casos es desenvoluparien sempre en una doble pàgina de tal manera que tota la informació del producte, tant escrita com gràfica, es pogués veure d'un cop d'ull, com si es tractés d'una exposició portàtil.

Vistes aquestes premisses, es va procedir a buscar un equip d'historiadors especialitzats en els diversos àmbits en els que Roca produeix i ha produït,

una tasca gens fàcil atès que la indústria de la calefacció i el sanitari no acostumen a formar part de l'ensenyament tradicional de la història. Els investigadors provenen de la història de la tecnologia, de l'arquitectura i el disseny. Finalment el grup d'investigació ha estat integrat per:

- Francesc Barca, enginyer industrial i doctor per la UPC, especialista en història de la tecnologia, que ha investigat patents i tots els productes de calefacció i aire condicionat.
- Pilar Cano, doctora en història de l'art per la UB i autora d'una tesi doctoral sobre història del bany que s'ha ocupat dels productes de bany de la primera etapa de Roca així com d'estudiar botigues, *showrooms* i espais de representació.
- Isabel del Río, dissenyadora industrial i màster en investigació avançada sobre història de l'art que s'ha ocupat d'estudiar més de quaranta famílies de productes de bany.
- Josep M. Fort, arquitecte i doctor per la UPC, especialista en assaigs sobre disseny que s'ha ocupat de les aixetes i dels productes de bany a partir dels anys vuitanta.
- Esther Rodríguez, fotògrafa i màster en investigació avançada sobre història de l'art que s'ha ocupat de les campanyes publicitàries.
- Santi Barjau, doctor en història de l'art per la UB i especialista en història del cartell que s'ha ocupat de l'evolució de la imatge corporativa.
- Anna Pujadas, doctora en història de l'art per la UPF i especialista en teoria del disseny que s'ha ocupat de l'activitat de Roca en l'àmbit de la cultura del disseny.
- Teresa Navàs, historiadora de l'art, doctora en geografia per la UB i especialista en història de l'empresa que s'ha ocupat del sector de la ceràmica plana.

En funció de la seva àrea de coneixements es va adjudicar un sector productiu a cada investigador, se li va encarregar que en fes un examen exhaustiu i que proposés una selecció dels casos més emblemàtics que haurien d'aparèixer en el llibre.

El grup director del projecte va estar des del principi integrat per tres persones que combinaven la coordinació general amb treballs específics d'investigació:

- Beppe Benenti, dissenyador industrial i especialista en *design for all* que s'ha ocupat de tota la comunicació amb l'empresa Roca, de reunir documentació, coordinar treballs de fotografia a més d'investigar alguns productes i patents.
- Anna Calvera, dissenyadora gràfica, doctora en filosofia per la UB i especialista en teoria, història i estètica del disseny que s'ha ocupat de la investigació d'alguns productes, de dissenyar les fitxes, de la

confecció de l'índex, de les correccions finals i de redactar les conclusions.

- Isabel Campi, doctora en investigació sobre disseny per la UB i historiadora del disseny que s'ha ocupat de confeccionar les cronologies històriques, les cronologies visuals, d'investigar patents i de redactar, juntament amb l'Anna Calvera, les conclusions.

La investigació de cada peça o família de peces va quedar registrada en unes fitxes que recollien les dades objectives. Atès que aquestes fitxes es feien en format digital compartit, tot el grup d'investigadors podia editar i col·laborar en l'aportació d'informació. Igualment es va procedir amb la confecció de les cronologies de la història de Roca i del disseny en general, les dades de les quals podien ser revisades i editades en qualsevol moment pels participants.

Al cap d'uns mesos de treball es va començar a esbossar l'índex del llibre que es compondria de l'anàlisi d'uns 150 models o grups de productes de tipologies identificables. La selecció no era fàcil ja que implicava la consideració simultània de molts criteris: innovació, originalitat, èxit comercial, context, prestigi del dissenyador, etc. En aquest sentit es va comptar amb l'ajuda del Roca Design Center i del Brand Communication Department que van col·laborar eficaçment en aquesta selecció.

Un cop consensuat l'índex del llibre es va establir la definició temporal de cada dècada així com el seu títol i es va procedir a redactar tots i cadascun dels casos. En ells hi havien de figurar els següents camps: any, títol del cas, subtítol, autor del disseny, comentari raonat, fitxa tècnica, peus de foto, bibliografia de referència, material promocional i autor de la investigació. A cada autor se li demanaven, a més a més, instruccions molt precises sobre el material gràfic que havia d'il·lustrar cada cas.

El disseny del llibre i la seva redacció han estat processos paral·lels. Ben aviat el dissenyador gràfic a càrrec del projecte, Pepe Gimeno, va proposar una maqueta de cada doble pàgina de manera que els investigadors tenien una consciència clara de com es resoldria visualment allò que escrivien i les imatges que seleccionaven.

Per a 2017 quedava la revisió completa del material d'investigació de cada objecte o família d'objectes la qual cosa permetria a l'equip director elaborar les "conclusions", uns textos relativament curts, situats al final de cada dècada, que oferirien al lector una síntesi del contingut dels casos enumerats i que descriurien l'evolució de les estratègies de disseny de la companyia. En aquesta última fase es va incorporar la Miriam Soriano com a responsable de la coordinació editorial i dels treballs de fotografia.

La voluntat de l'equip d'investigació ha estat en tot moment escriure un llibre que sigui rigorós, interessant i atractiu, no solament per totes aquelles persones que han tingut una relació amb Roca —accionistes, clients, proveïdores, treballadors, etc.— que desitgin conèixer els seus productes en profunditat i amb la perspectiva que dona el temps. Igualment es dirigeix a les persones interessades per la història de la calefacció i el bany i, en definitiva, per la història del confort a Espanya de la que Roca ha estat un gran protagonista.

Arxiu Roca

A més de la redacció del llibre, la investigació de la producció Roca ha significat la reunió, per primer cop, de tots els catàlegs coneguts fins ara així de centenars de fullets i d'una enorme quantitat de material visual— fotografies en suport analògic i digital, pel·lícules, vídeos, DVDs—que són el testimoni de la voluminosa activitat d'aquesta empresa en el camp de la calefacció i el sanitari. En alguns casos fins i tot s'han adquirit revistes, diaris i fullets, en suports humils però de gran valor històric. La reunió d'un fons documental juntament amb la realització de gairebé 500 fitxes tècniques de productes i campanyes publicitàries han servit també de recolzament de les exposicions i catàlegs que s'han elaborat amb motiu del centenari. Aquest material, degudament catalogat, pot ser una important font d'informació en el futur.

L'arxiu es va començar a reunir en una sala de juntes del Roca Gallery però al desembre el volum de la documentació era de tal envergadura que es va traslladar a una nau a Gavà al costat de la fàbrica i molt a prop del Roca Design Center. En aquest arxiu hi han treballat molt eficaçment les arxiveres Sonia Amores i Sandra Fonseca.

Informe sobre l'arxiu del dissenyador Ramon Bigas

Malgrat que l'inventari de l'arxiu professional del dissenyador Ramon Bigas i la redacció de l'informe corresponent van tenir lloc a finals de 2015 per part de Isabel del Río, Gemma Alcalà i Isabel Campi, la Fundació va acabar i va presentar aquest document a primers de 2016.

A finals de 2016 es va rebre la notícia que el Museu del Disseny finalment havia accedit a incloure l'arxiu de Ramon Bigas en el centre de Documentació. Ara és un nou fons que s'hi incorpora per a la seva catalogació i preservació.

Fons Vilanova: pràctiques realitzades per Rosalba Poveda, Helena Galí i Gemma Alcalà

Al llarg de 2016 la Fundació ha acollit a diversos estudiants en pràctiques que han treballat en el fons del dissenyador Jordi Vilanova realitzant diverses tasques:

- Rosalba Poveda, estudiant de màster d'arxius patrimonials de la UB ha descrit el fons realitzant la confecció del "Registre d'autoritat" i el "Quadre de classificació". Es tractava del seu treball de final de carrera la defensa del qual va tenir lloc al setembre i al qual la Fundació va ser convidada.
- Helena Galí, estudiant de grau de disseny d'interiors de l'Escola Eina ha realitzat l'inventari del miler de perspectives al guaix sobre cartolina que es van realitzar a l'estudi Vilanova entre els anys cinquanta i noranta i que es troben dipositades a la Fundació.
- Gemma Alcalà, estudiant de grau de disseny d'interiors a l'Escola Eina que va iniciar les seves pràctiques el 2015 ha continuat treballant en el fons de dibuixos al guaix, primer com a voluntària i després en regim de pràctiques no curriculars remunerades.

Guia de fons i arxius de disseny de Catalunya

Durant 2016 Esther Rodríguez, estudiant del Màster en Estudis Avançats d'Història de l'Art de la UB va realitzar les seves pràctiques a la Fundació confeccionant una *Guia de fons i centres d'arxiu per a l'estudi del disseny contemporani a Catalunya*. El treball es va desenvolupar mitjançant una enquesta a les institucions —arxius, museus i biblioteques— que tenen fons d'interès documental sobre disseny.

El treball està llest en la seva primera fase consistent en la definició d'objectius i metodologia per a elaborar el cens. La segona fase s'hauria de realitzar mitjançant visites presencials a les institucions.

Constitució d'un grup de treball per a emprendre el rescat d'arxius de disseny en perill de destrucció

Des de fa alguns anys la Fundació s'ha mostrat preocupada pel perill imminent de destrucció en el que es troben molts arxius de dissenyadors i empreses desaparegudes o a punt de desaparèixer. Aquesta consciència es va fer clara quan la Fundació va tenir que salvar l'arxiu del dissenyador Jordi Vilanova de manera improvisada i fortuïta. A partir del simposi *Moderns malgrat tot*, en que aquesta qüestió es va posar a debat, alguns membres del patronat van manifestar el seu interès per posar mans a

l'obra. Com a conseqüència d'això s'ha format un grup de treball constituït pels patrons Oriol Pibernat, Marta Montmany i Isabel Campi, i per Esther Rodríguez, l'estudiant que va redactar la *Guia de fons i centres d'arxiu per a l'estudi del disseny contemporani a Catalunya*. Aquest grup, juntament amb la incorporació a primers d'any de Cecília Jané i Rubén Alcaraz, treballa per a dissenyar una estratègia que permeti escometre aquest problema de manera rigorosa i exhaustiva i cercar finançament per a dur a terme un projecte fiable.

Projecte d'edició del llibre *Indianes*

A la primavera de 2016 Montserrat Combalia, propietària d'una sala d'exposicions a Igualada, va venir a la Fundació sol·licitant ajuda per al projecte d'edició d'un llibre sobre les indianes basat en la col·lecció de dibuixos de Lluís Roset. El llibre es trobava en una fase d'edició molt avançada però necessitava finançament. Malgrat que aquest any la Fundació no estava en disposició de finançar projectes externs el llibre era tant interessant que ens vam oferir a realitzar les gestions oportunes per a sol·licitar una subvenció a la Diputació de Barcelona que permetés finançar i, en conseqüència, publicar el llibre. El juny de 2016 vam enviar la sol·licitud i al desembre vam rebre la notificació de l'aprovació per un import de 6.000€.

La confecció del llibre, dirigida per Montserrat Combalia, ha suposat un treball d'investigació que s'ha fet en diferents fases:

- Identificació dels dibuixos. Amb la finalitat de valorar la seva importància es van consultar especialistes i es van visitar diferents museus i exposicions: la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi (Victoria Durà); el Museu del Disseny de Barcelona (Sílvia Ventosa); el Museu de l'Estampació de Premià (Assumpta Dangla); Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona; Facultat de Belles Arts de la UB (Anna Calvera)
- Selecció i classificació dels dibuixos.
- Elaboració del glossari del *Llibre de colors* manuscrit. La glosa es va fer amb cites del *Tratado teórico práctico del modo de hacer indianas*, un llibre de referència de Carlos Ardit que es va publicar a la mateixa època en que va ser escrit el *Llibre de colors*.
- Reproducció fotogràfica dels dibuixos de la col·lecció de Lluís Roset, que ofereixen el resultat visual real que s'obté amb l'estampació seguint els *raports* i les instruccions marcats en el dibuix.
- Recopilació i redacció de l'assaig introductori sobre les indianes i la seva importància escrit per Assumpta Dangla, que contextualitza el manuscrit i els dibuixos que es presenten en el llibre.
- Traducció de l'assaig i dels comentaris de cada dibuix al castellà i l'anglès.

El llibre es publicarà el 2017 i a l'estiu d'aquest mateix any s'organitzarà una exposició a Igualada on s'hi mostraran els dibuixos de la col·lecció Roset, però no com a obres d'art sinó tal com eren, és a dir, com a teixits estampats d'un disseny molt elaborat i ben executat que servien per a entapissar parets i mobles o per a fer cortines, vestits i tota mena de complements tèxtils per a la llar. L'exposició tindrà lloc a la sala *El portal del llivador* d'Igualada.

Constitució del grup tèxtil adscrit a la FHD

Arran del simposi *Moderns malgrat tot*, una sèrie d'investigadors del disseny especialitzats en tèxtil i moda es van conèixer i es van posar amb contacte. Tot això va desembocar en la creació d'un nou grup d'investigació especialitzat en tèxtil que està adscrit a la Fundació.

Entre els seus membres hi ha una quinzena d'investigadors que es reuneixen de forma periòdica per a informar dels seus avenços i per a col·laborar entre ells.

D'aquest grup ha sortit la iniciativa d'organitzar un col·loqui, d'àmbit estatal, d'investigadors de moda i tèxtil que tindrà lloc el 2017. La FHD li proporciona assessorament científic i s'ocupa de la gestió de les inscripcions. A més també es publicaran les comunicacions a la pàgina web.

Renovació de la pàgina web

Dissenyada el 2008, la pàgina web de la Fundació demanava un cert redisseny ja que a l'actualitat aquests plataformes són més visuals i mostren imatges de mida molt gran.

Per aquesta raó es va demanar a Zitruslab, l'empresa que porta el disseny i manteniment de la pàgina web des de 2008, que fes una proposta de renovació que, sense canviar-ne l'estructura, permetés augmentar la mida de les imatges adequant-se al format actual de els pantalles.

En concret l'encàrrec va consistir en actualitzar la pàgina per a que es veges en tota l'amplada dels monitors d'ordinador i per a que, al mateix temps, les imatges tinguessin un pes més gran respecte al text. Això va implicar actualitzar el *Wordpress*, els *plugins* i revisar-ne tota la compatibilitat. Així doncs es va revisar l'amplada de cada pantalla i es va fer una revisió per a que totes les pàgines suportessin aquesta nova proporció. Finalment va caldre regenerar totes les imatges—en un procés automàtic que va caldre programar— per a que s'ampliessin.

El resultat és un canvi subtil però efectiu en que totes les imatges s'han ampliat entre un 30% i un 50% tot mantenint l'estructura i identitat gràfica característiques de la Fundació.

Amics

Durant 2016 s'han incorporat a la Fundació sis nous membres i s'ha produït una baixa. En tancar l'any es comptava amb 44 amics. Els seus països de procedència són Espanya, Argentina, Xile, Colòmbia, Mèxic, República Dominicana, Portugal i Suïssa.

El 2016 es van produir varies altes atesa l'avantatjosa política de preus que tenim cap a la figura dels amics en l'organització d'actes propis, com per exemple, el simposi *Moderns malgrat tot*.

Els amics són una part molt important de la Fundació atès que serveixen per a donar visibilitat als historiadors del disseny, un col·lectiu que ha emergit amb molta força en els països anglosaxons però que encara es troba molt poc articulats en els països de parla hispana.

Newsletter

Des de la secretaria de la Fundació s'envien *newsletters* a tots els amics en exclusiva, amb una periodicitat mensual. En aquests butlletins electrònics s'informa de novetats relatives a actes i esdeveniments culturals, ofertes de treball, *call for papers*, congressos, etc. relatius a la història del disseny.

Els *newsletters* solen ser consultats entre el 59% i el 84% dels amics en funció del mes. Volen ser una font d'informació útil per als nostres membres. Per això es realitza una selecció de les informacions que arriben a la secretaria de la Fundació i s'estructuren en un format de fàcil accés.

Facebook

Actualment la pàgina de Facebook de la Fundació té 429 seguidors. Durant 2016 la publicació de notícies en aquesta xarxa social no ha estat gaire regular la qual cosa explica per què no s'ha incrementat el nombre de nous seguidors.

L'objectiu de 2017 consisteix a publicar un mínim de tres notícies per setmana que puguin ser d'interès general.